

Çarh-nâme'nin Bir Nasihat Kasidesi Metni ile İlişkisi Üzerine Notlar

Notes on the Relationship of the Çarh-name with the Text of an Ode of Advice

Orhan KILIÇARSLAN¹

öz

Anadolu'da yazılmış ilk Türkçe eser ve bu eserin şairi/müellifi meselelerine ilişkin adı ön sıralarda anılan Ahmed Fakih ve onun *Çarh-nâme* adlı kasidesinin bugüne kadar tek nüshası ele geçmiştir. Kasidenin, Eğridirli Hacı Kemâl'in *Cami'ü'n-nezâ'ir* adını verdiği nazire mecmuasında bulunan ve mahlas beyti de dâhil olmak üzere sondan 17 beyti eksik olan bu nüshası, bir mecmuada bulunan beyitler ile tamamlanmıştır. *Çarh-nâme*'nin başka tam bir nüshasının varlığına ilişkin yapılan araştırmalarda henüz bir sonuca ulaşılamamışsa da bir süre önce yayımlanan bir nasihatname kasidesinin *Çarh-nâme* ve ona nazire olarak yazıldığını düşündüğümüz bir kaside ile olan irtibatı fark edilmiştir. Yahyâ ismi/mahlasını kullanan bir şaire ait 125 beyitlik bu kasidede *Çarh-nâme*'ye ait 48, Sa'dî mahlaslı bir şair tarafından *Çarh-nâme*'ye nazire olarak yazılmış 106 beyitlik kasideye ait ise 74 beytin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu üç metin incelendiğinde beyitlerin bir kısmının nüsha farkı sayılabilecek farklar barındırdığı, bir kısmının ise aynı şekilde kaydedildiği görülmektedir. Çalışmanın giriş kısmında, iki nüshası farklı bir araştırmada tespit edilen bir hikâye mecmuasının içindeki metinlerden biri olan nasihat kasidesinin *Çarh-nâme* ve Sa'dî'nin manzumesi için sunduğu veriler karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Nüsha özellikleri yanında dil ve imlaya ait hususların da ele alınıp incelendiği bu çalışmada metinler arasındaki ilgilerin gösterilmesine gayret edilmiş, bu kasideden manzumelerin ikmâl edilmesi, tamamlanması konusunda faydalanılmıştır.

Anahtar kelimeler: *Çarh-nâme*, Ahmed Fakih, Nasihat Kasidesi, Yahyâ, Nazîre

ABSTRACT

To date, only one copy of the first Turkish work written in Anatolia and its poet/author, Ahmed Fakih, and his ode *Çarh-name* have been found. This copy of the qasida, which is found in Eğridirli Hacı Kemâl's collection of verses called *Cami'ü'n-nezair* and is missing 17 couplets, including the pseudonym couplet, was completed with couplets found in a collection. Although research on the existence of another complete copy of the *Çarh-name* has not yet yielded any results, the connexion of a recently published ode of advice with the *Çarh-name* and an ode that we think was written as a nazira to it has been noticed. It was found that this ode of 125 couplets by a poet using the pseudonym Yahya has 48 couplets belonging to the *Çarh-name* and 74 couplets belonging to the 106 couplets of an ode written by a poet with the pseudonym Sa'dî as a

¹Sorumlu yazar/Corresponding author:

Orhan Kılıçarslan (Doç. Dr.),

Düzce Üniversitesi, Fen Edebiyatı Fakültesi,

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Düzce, Türkiye

E-posta: orhankilicarslan@duzce.edu.tr

ORCID: 0000-0001-9479-6975

Başvuru/Submitted: 16.01.2024

Revizyon talebi/Revision requested:

17.05.2024

Son revizyon/Last revision received:

25.05.2024

Kabul/Accepted: 30.05.2024

Atıf/Citation: Kılıçarslan, Orhan. "Notes on the Relationship of the *Çarh-name* with the Text of an Ode of Advice." *Türkiyat Mecmuası-Journal of Turkology* 34, 1 (2024): 405-422.

<https://doi.org/10.26650/iuturkiyat.1420184>

nursery rhyme to *Çarh-name*. When these three texts are examined, it is seen that some of the couplets have differences that can be considered as copy differences, while some of them are recorded in the same way. In the introductory part of the study, the data provided by the ode of advice, which is one of the texts in a story collection of which two copies were identified in a different study, for *Çarh-name* and Sa'di's verse are evaluated comparatively. In this study, in which language and spelling issues as well as copy characteristics are discussed and analysed, an effort has been made to show the relations between the texts, and this qasida has been used to complete the poems.

Keywords: *Çarh-name*, Ahmed Fakih, Ode of Advice, Yahya, Nazira

EXTENDED ABSTRACT

Dated to the mid-14th century or later, the only known and incomplete copy of *Çarh-name* is in the *Camiü'n-nezair* copy registered in Bayezid State Library, no. 5782. The 17 couplets missing from the end of the work in the Bayezid copy were completed with the couplets found in the incomplete leaves in a manuscript registered in Edirne Selimiye Manuscript Library, number 22 Sel 2309. On the other hand, it has been determined that the text of a recently published nasihatname bears a great deal of similarities with the *Çarh-name* and the nazir poem written to it. The related qasida can be found between 112a-119b of the first copy and 60a-64a of the second copy. The text of 125 couplets recorded under the title "*Fi Beyani Kaside-i Nasihat*" in this story collection is, at first glance, an ode in the ode of advice genre belonging to a poet using the name "Yahya". When the text of the ode is analysed, we come across a "compilation" text, some of the couplets of which are taken from *Çarh-name* and some of which are taken from a poem written by a poet with the pseudonym Sa'di to *Çarh-name*. According to the comparison made, there are 48 couplets belonging to *Çarh-name* in the ode of advice consisting of 125 couplets, and 74 couplets belonging to a poem written by a poet with the pseudonym Sa'di to *Çarh-name*. A comparison of the three texts reveals that Yahya's qasida may have been separate copies of both *Çarh-name* and Sa'di's verse, which was written as a verse in verse to *Çarh-name*. In the introduction part of the study, evaluations were made in this situation.

Yahya's verse and both *Çarh-name* and Sa'di's qasida are compatible in terms of formal elements. All three texts that do not contain all parts of a qasida in the classical sense are written in a similar number of couplets. In the texts, which are introduced with advice, there is a prayer part in addition to the maksud part, and the verses are completed with couplets mentioning the pseudonym. In the verses written by Sa'di as a verse in verse to the ode of advice and *Çarh-name*, one or two more couplets were sung after the pseudonym couplet and the odes were completed. In *Çarh-name*, on the other hand, the number of couplets after the pseudonym reaches up to six. This situation shows that Yahya, the poet of the ode of advice, followed Sa'di's verse. The high number of common couplets in Sa'di's ode of advice supports this situation.

Because the text of nasihatname does not contain all the couplets of *Çarh-name*, it is not possible to make a complete comparison. On the other hand, the presence of nearly half the number of couplets of *Çarh-name* in this ode provides relatively sufficient data in terms of

showing the relationship between the texts. Between ode of advice and *Çarh-name*, there are more examples where only word choices stand out and differentiate, but not on the scale of verse and couplet. These examples show that the poet Yahya did not intervene much in the words that form the rhyme of the couplet, but made changes in other parts of the couplet. Many couplets taken from *Çarh-name* appear in the same way in the ode of advice without any difference. When these couplets are compared, it is seen that Yahya transferred the couplets from *Çarh-name* to his own qasida sequential.

The ode of advice is a text that provides auxiliary data for this verse, which Sa'di wrote as a verse in verse to *Çarh-name* and of which no other copy is known. The preferences that emerge as copy differences with *Çarh-name* are also found in Sa'di's verse. The number of couplets with differences in this verse is higher than taht in the *Çarh-name*. Because the number of quoted couplets is higher in Sa'di's verse, the same number of couplets is also higher than in the *Çarh-name*. The differences between Sa'di's verse and Yahya's qasida are striking, especially in the rhyming words. As mentioned in the introduction, both *Çarh-name* and Sa'di's poem have missing/omitted verses. Yahya's ode of advice provides complementary data for the solution of this problem. In fact, the duplicated couplet in the *Çarh-name* is included in the text of the ode of advice among the 48 couplets taken from the *Çarh-name*. Based on these data, it was possible to correctly complete the verse that was written twice in *Çarh-name* and left the couplet incomplete in terms of context. Another example of this problem, which is written twice in the *Çarh-name*, appears as an unwritten line in Sa'di's verse of 106 couplets. The ode of advice also provides data for the completion of this text.

In this study, both *Çarh-name* and the verse written to this ode by a poet with the pseudonym Sa'di and Yahya's qasida are evaluated in terms of commonalities and other connexions. Indications of the commonalities between the texts are presented, and the text of the ode of advice, which is thought to have been compiled/written at a later time and from a different copy, is utilised to complete the deficiencies of the verses. For a duplicated verse in *Çarh-name* and an unwritten verse in Sa'di's verse, the entries in the text of Yahya's ode of advice are presented as suggestions. Until another copy of *Camiü'n-nezair* or *Çarh-name* appears, it seems appropriated to complete the verses in this way, given the commonalities in Yahya's verse. The fact that the texts containing the ode of advice are found in religious story collections is important both for the environment in which these texts continued to be read and for the implications they may have for the early written texts of Turkish.

Giriş

Son araştırmalarla birlikte 14. yüzyılın ortaları veya daha sonraki bir zamana tarihlendirilen Çarh-nâme'nin bilinen tek ve eksik nüshası, Bayezid Devlet Kütüphanesi 5782 numarada kayıtlı *Câmi'ü'n-nezâ'ir* nüshası içindedir. Musannifi Eğridirli Hacı Kemâl tarafından 1512'de tamamlanan bu nazire mecmuasının AÜDTCF Kütüphanesi İsmail Saib 804-805 numarada eksik bir nüshası daha bilinmektedir. Her iki *Câmi'ü'n-nezâ'ir* nüshasında da şiiirler revî harfine göre sıralanmıştır. AÜDTCF Kütüphanesi nüshasındaki şiiirler nûn (ن) harfine gelmeden eksilmiş veya yarım bırakılmıştır. Dolayısıyla *Câmi'ü'n-nezâ'ir*'in bu nüshasında Çarh-nâme'nin başka bir metni bulunmamaktadır. *Câmi'ü'n-nezâ'ir*'in Bayezid nüshası sonundaki fihriste nazaran 100 beyit olması gereken kasidenin bu nüshada bulunan 83 beyti, Edirne Selimiye Yazma Eserler Kütüphanesi 22 Sel 2309 numarada kayıtlı bir mecmua içinde yine aynı eserin eksik kısımları ile tamamlanmıştır.¹ Bayezid nüshasında bulunan 83 beyit içerisinde 51 ve 52. beyitlerin ikinci mısraı aynıdır. Bu haliyle Çarh-nâme 99 beyit ve bir mısraı ile bütünlüştür.

Çarh-nâme'nin bugüne kadar -yukarıda bahsedilen kayıt dışında- bir başka *Câmi'ü'n-nezâ'ir* nüshası veya bir mecmua içinde bulunan metni ile karşılaşılmasıdır. Buna mukabil bir süre önce yayımlanan bir nasihatname kasidesinin Çarh-nâme ve ona yazılan nazire şiiir ile büyük oranda ortaklıklar/benzerlikler taşıdığı tespit edilmiştir. Beyit sayısı olarak birbirine yakın duran bu üç metin, muhteva açısından da aynı konuları ele alıp işlemleri yönüyle benzeşmektedir. “*Fi Beyâni Kasîde-i Nasîhat*” başlığı ile kaydedilmiş olan nasihatnamenin, çoğunluğu manzum olarak yazılmış çeşitli dinî hikâye metinlerinin derlendiği iki ayrı mecmua içinde iki nüshası tespit edilmiştir.² Dinî hikâyelerin derlendiği yazmalardan ilki Milli Kütüphane Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi koleksiyonu 06 Hk 1637/5 numarada “Hikâyât” adı ile kayıtlı bir mecmuadır.³ Kaside metni bu mecmuanın 112a-119b varakları arasındadır. Yazmalardan diğeri ise İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Bel Yz K 001604 numarada “Mecmû'a-i Kasâid ve Hikâyât”⁴ adı ile kayıtlı bir başka mecmuadır. Bu mecmuanın 60a-64a varakları arasında da yine aynı başlıkla kaside⁵ metni bulunmaktadır.

- 1 Orhan Kılıçarslan, *Eğridirli Hacı Kemâl Câmi'ü'n-nezâ'ir Eksik Şiiirler Bâyezid Nüshası No: 5782 İnceleme-Metin-Tıpkıbasım*, (Ankara: Grafiker Yayınları, 2022), 219-220.; Orhan Kılıçarslan, “Çarh-nâme'nin Eksik Beyitleri Üzerine”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 76, (2023), 101-122.
- 2 Ahmet Serdar Erkan, “Yahya Mahlaslı Bir Şaire Ait Bir Nasihatname”, *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi* 10 /27 (2023), 271-292.
- 3 Bu mecmua üzerine bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır: Feyzullah Divli, *Hikâyât Giriş Dil İncelemesi Transkripsiyonlu Metin Gramatikal Dizin-Sözlük*, Tıpkıbasım, (Yüksek Lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi, 2019).
- 4 Bu mecmua üzerine iki yüksek lisans tezi hazırlanmıştır: Muhammet Kaya, *Mecmû'a-yı Kasâid ve Hikâyât İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım*, (Yüksek Lisans tezi, Erciyes Üniversitesi, 2016); Mohsin Ali, *Mecmû'a-yı Kasâ'id ve Hikâyât İBB Atatürk Kitaplığı Bel _ Yz K.001604 İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım*, (Yüksek Lisans tezi, Erciyes Üniversitesi, 2016).
- 5 İncelemede gerek Çarh-nâme'nin gerekse de nasihatname metninin kaside olarak anılması, bu şiiirlerin kafiy düzenleri ve uzunlukları sebebiyledir. İlk dönem kasidelerinin tasnifine ilişkin bilgi için bk. Ayşe Gülay Keskin, *Klasik Türk Edebiyatında Kaside Nazım Şekli (XIII.-XIV.-XV. Asırlar)*, (Yüksek Lisans tezi, Gazi Üniversitesi, 1994), 57.

“*Fî Beyâni Kasîde-i Nasihat*” başlığı altına kaydedilen 125 beyitlik metin, ilk bakışta “Yahyâ” ismini/mahlasını kullanan bir şaire ait nasihatname türünde bir kasidedir.⁶ Metin incelendiğinde ise beyitlerinin bir kısmı *Çarh-nâme*’den bir kısmı ise *Çarh-nâme*’ye nazire olarak yazılmış şiirden⁷ alınmış “derleme” bir metin ile karşılaşılmaktadır. Nasihatnamenin beyit sayısı ile ortak/benzer beyitlerin sayısı kıyaslandığında metnin tamamına yakınının bu iki eser ile irtibatlı olduğu görülmektedir. 125 beyitten oluşan nasihatnamede *Çarh-nâme*’ye ait 48, Sa’dî mahlaslı bir şair tarafından *Çarh-nâme*’ye yazılan nazireye ait ise 74 beyit bulunmaktadır. *Çarh-nâme* ve ona yazılan nazire şiirden alınan beyitlerin toplamı 122’dir. Nasihat kasidesi metnindeki 7 ve 61. beyitler ise aynı beyitlerdir. Metinler arasında yapılan karşılaştırma sonucunda Yahyâ’nın kasidesinde bulunan üç beytin diğer iki metinde (Ç ve SM)⁸ bulunmadığı görülmektedir. Böyle bir fark olmakla birlikte bu üç beytin de muhteva ve üslup açısından diğer metinlerdeki kimi kısımlarla benzeştiğini söylemek mümkündür. İlgili beyitler şu şekilde sıralanabilir:

Hasan şanı Hüseyn Fâtıma hem / Kamusı gitdiler döküben ebdân
Hezârân cehd idüben dürişesin / ‘Îmâret olmayısar işbu vîrân
Sözün hatm eyle kendi yarağın kıl / Dürüş fırsat dağı geçmeden elden⁹

Nasihatnamede Ahmed Fakîh’e ait *Çarh-nâme* kasidesi ve Sa’dî mahlaslı bir şairin *Çarh-nâme*’ye yazdığı nazire şiirde bulunmayan üç beyit dışında bazı beyitlerde de nüshalardan kaynaklı farkların olduğu görülmektedir. Bu farkların ortaya çıkmasında müstensih/şair Yahyâ’nın *Çarh-nâme* ve nazire şiir metninin elde bulunan nüshası dışında başka bir kaynaktan faydalanmış olabileceği ilk akla gelen ihtimaldir. Birçok beyitte birebir olan benzerlikler bu ihtimali zayıflatmakta ise de bütünüyle ortadan kaldırmamaktadır. Diğer taraftan metinler arasındaki farklar, şairin şahsi tasarrufları olup dönemine uygun bir derleme niyetinin göstergesi olarak da yorumlanmaya müsaittir. Nasihatname metnini ihtiva eden her iki nüshanın istinsah tarihleri¹⁰ dikkate alındığında metindeki arkaik söyleyişlerin güncellenmiş olması, ikinci duruma ilişkin olasılığı güçlendirmektedir. Nüshalar arasındaki farklılıkları Yahyâ ve Sa’dî’nin kasidelerinin matlaları örneklendirmektedir.

6 Yahyâ mahlasının aidiyetine ilişkin yapılmış bir değerlendirme için bk. Erkan, “Yahya Mahlaslı Bir Şaire Ait Bir Nasihatname”, 273-276.

7 Bayezid nüshasında *Çarh-nâme*’nin başladığı varağın derkenarına kaydedilmiş olan Sa’dî’nin manzumesinin nazire olarak kaleme alınmış bir şiir olup olmadığına ilişkin bilgileri ihtiva eden bir başlığı bulunmamaktadır. Manzume, *Çarh-nâme* ile şekil unsurları bakımından uygunluğu ve üslup açısından bu metinden daha sonra yazıldığı gösteren karinelerinden dolayı “nazire” şiir olarak değerlendirilmiştir.

8 Bu kısımdan itibaren verilen kısaltmalar şu metinleri karşılamaktadır: Ç (*Çarh-nâme*), KN (*Kasîde-i nasihat*), SM (*Sa’dî’nin manzumesi*).

9 Erkan, “Yahya Mahlaslı Bir Şaire Ait Bir Nasihatname”, 286-289.

10 Nasihat kasidesinin İBB Atatürk Kitaplığı’nda bulunan nüshasının sonunda h. 1201 (m. 1786/87) tarihi yazılı iken Milli Kütüphane nüshasında herhangi bir tarih kaydı bulunmamaktadır. İki nüsha arasındaki farkların yok denecek kadar az olması, aralarında bir ilişkinin olabileceğini akla getirmektedir. Nüsha farklarından hareketle “*Fî Beyâni Kasîde-i Nasihat*” metninin M nüshasının da elde bulunan *Câmî’ü’l-nezâ’ir* nüshasından daha sonraki bir tarihte yazılmış olabileceği makul görünmektedir.

Eyâ sâmi' eger var ise 'irfân¹¹ / Kulağ ur bu söze bir lahza iy cân¹²

Eyâ dünyâyı sevüp mağrûr olan / Kulağ dut ne direm ben saña ey cân¹³

Nasihat kasidesini ihtiva eden mecmuanın iki ayrı nüshasının bulunması, bu eserlerin belli bir ihtiyacı karşılamak üzere hazırlandığını/çoğaltıldığını göstermektedir. Manzumeler arasındaki ilişkiler incelendiğinde farklı bir mahlasla “derleme” bir metnin yeniden üretilmiş olması, her üç metnin okunduğu ve çoğaltıldığı çevre ile yakından ilgilidir. İlk dönem metinleri içerisinde başka örneklerinin de ortaya çıkması ihtimal dâhilinde olan böyle bir durumda mahlas farklılığı dönem değişikliği ile ilgili görünmektedir. Nasihatleri sıralamanın temel amaç olarak belirlendiği bu manzumelerde metni derleyen kişinin de öncelikli amacının nasihatleri sıralamak olduğunu söylemek mümkündür. *Çarh-nâme*, bu kasideye Sa'dî tarafından yazılan nazire ve nasihatname metinleri arasındaki ilişkilerin tam anlamıyla ortaya konulabilmesi açısından bir karşılaştırma ve bu karşılaştırmayı müteakip bir değerlendirme yapılması, en isabetli yol olarak görünmektedir. Bu sebeple aşağıda nasihatname metninde hem *Çarh-nâme*'den hem de ona yazılan nazire şiirden alınan beyitler üzerine bir mukayese gerçekleştirilmiştir.

Kaside Metinleri Üzerine Bir Karşılaştırma

Yahyâ'nın manzumesi ile hem *Çarh-nâme* hem de Sa'dî'nin kasidesi, şekil unsurları açısından uygunluk arz etmektedir. Klasik anlamda bir kasidenin bütün bölümlerini içermeyen üç metin de birbirine yakın sayıda beyitle yazılmıştır. *Çarh-nâme* 100, Sa'dî'nin manzumesi 106 ve Yahyâ'nın kasidesi 125 beyitten oluşmaktadır. Diğer iki metne oranla daha hacimli olan nasihat kasidesindeki beyit farkı, Yahyâ'nın iki metnin bir arada bulunduğu bir kaynaktan derleme yapmış olması durumuyla açıklanmalıdır. Beyit sayıları dışında üç metin de aynı aruz kalıbı (mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün) ve aynı kafiye (-ân) ile yazılmıştır. Doğrudan nasihatlerle giriş yapılan metinlerde maksud kısmı yanında dua kısmına da yer verilmiş, mahlas beyitleri ile birlikte manzumeler tamamlanmıştır. Sa'dî ve Yahyâ'nın şiirleri mahlas beyitlerinden sonra bir iki beyit daha devam ederken *Çarh-nâme*'de bu sayı altı beyte kadar ulaşmaktadır. Bu durum, metinler arasındaki ilişkinin çözümlenebilmesi için yardımcı bir göstergedir. Sa'dî'nin manzumesinde doğrudan *Çarh-nâme* zemin metin olarak kullanılmışken Yahyâ'nın kasidesinde *Çarh-nâme*'nin etkisi yanında daha ziyade Sa'dî'nin ilerleyişi takip edilmiştir. Alıntı beyitlerin çoğunluğunun Sa'dî'nin manzumesinden yapılmış olması da bu benzerlik ve ortaklıkların ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

11 Karşılaştırmalarda istinsah tarihleri göz önünde bulundurularak *Câmi'ü'n-nezâ'ir* içinde kayıtlı *Çarh-nâme* ve bu şiire yazılmış olan Sa'dî'nin naziresine ait beyitler ilk, nasihat kasidesine ait olan beyitler ise ikinci sırada verilmiştir.

12 Yasemin Ertek Morkoç, *Eğridirli Hacı Kemal'in Câmiü'n-nezâ'ir'i Metin ve Mecmua Geleneği Üzerine Bir İnceleme*, (Doktora tezi, Ege Üniversitesi, 2003), 1498.

13 Erkan, “Yahya Mahlaslı Bir Şaire Ait Bir Nasihatname”, 283.

Nasihatname metni içinde *Çarh-nâme*'nin bütün beyitleri bulunmadığından tam anlamıyla bir karşılaştırma yapmak mümkün değildir. Buna karşın *Çarh-nâme*'nin yarıya yakın beyit sayısının bu kasidedeki varlığı, metinler arasındaki ilişkiyi göstermesi bakımından nispeten yeterli veriler sunmaktadır. Nasihatnamedeki beyitler *Çarh-nâme*'den alınan beyitler¹⁴ ile muhteva açısından karşılaştırıldığında çoğunlukla aynı mevzuların ele alındığı görülmektedir. Bazı beyitlerde muhteva açısından bir yakınlık bulunsa da nasihat kasidesi metninde mısra veya beyit ölçüğünde farklar bulunmaktadır.¹⁵ Bu farklara şu beyitler örnek verilebilir:

Yıkılısar bu göklerle bu yirler / Ƙamusı olsardur küllü vîrân	(Ç 29)
Ki yıkulur bu yirler Ƙamu gökler / Olsar durur âhîr cümle vîrân	(KN 35)
Pes ölüm haƘdur elbette ölürsin / Saña imdi i dervîş kibr Ƙandan	(Ç 82)
Pes ölüm haƘ durur çünki ölürsin / İ miskîn kibr [ü] kîn saña Ƙandan	(KN 36)
Bu bir rencdür ki hîç dermân bulunmaz / ‘İlâc bilmediler BuƘraƘ u LoƘmân	(Ç 63)
Bu yir rencdür ki hîç dermân bulunmaz / Bunuñ derdine ‘âciz Ƙaldı LoƘmân	(KN 40)
‘İbâdet Ƙıl HaƘ için giçe gündüz / ‘İbâdetdür bilürsin genc-i pinhân	(Ç 56)
Gice gündüz ‘ibâdete dürişgil / ‘İbâdetdür bilürseñ genc-i pinhân	(KN 45)
Yaradılmış bu şerbetden Ƙadısar / Ulu Ƙiçi durur ol işde yeksân	(Ç 61)
Ƙişi cümle o şerbetden içiser / [Ƙi sen] öñci ol işde heme yeksân	(KN 50)
Bize hod ne hisâb anlara nisbet / Ecelden kaçmağa yoƘ durur imkân	(Ç 69)
Bu dünyâda kimesne Ƙalmaz elbet / Ecelden kaçmağa yoƘ durur imkân	(KN 52)
Ya Ƙanı Ya ‘Ƙüb İsmâ‘il ü Dâvud / Dağı ħüsñ issi ol Yûsuf-ı Ken‘ân	(Ç 74)
Ya Ƙanı ol Ĥalîl İsmâ‘il İşhaƘ / Dağı Ya ‘Ƙüb Yûsuf u şâh-ı Ke‘nân	(KN 54)
Nebî zindân dimişdür dünyâ-y-içün / Nite râĥat olsar ehl-i zindân	(Ç 65)
Nite ‘âƘil Ƙişi isteye râĥat / Şol evde kim didiler aña zindân	(KN 63)

Kasîde-i nasîhat ile *Çarh-nâme* arasında mısra ve beyit ölçüğünde olmayıp sadece kelime tercihlerinin öne çıkıp farklılaştığı örnekler ile daha fazla karşılaşılmaktadır. Bu farkların ortaya çıkmasında birbiriyle yakınlık gösteren M ve İ nüshalarının daha sonra yazılmış olması en önemli etkidir. Hem eklerin imlası hem de kelimelerin arkaik olanlardan arındırılıp güncellenmesi, bu durumun bir göstergesidir. İki nüshada arkaik bazı kelimelerin imlada benzetilerek yazılmaya çalışılması da bu durumu desteklemektedir. Nüsha farkı olarak değerlendirilebilecek beyitler şu şekilde sıralanabilir:

14 *Çarh-nâme*'ye ait beyitler şu çalışmadan alınmıştır: Kılıçarslan, “Çarh-nâme'nin Eksik Beyitleri Üzerine”, 101-122.

15 Nasihat kasidesine ait beyitler şu çalışmadan doğrudan alınmıştır; Erkan, “Yahya Mahlaslı Bir Şaire Ait Bir Nasihatname”, 271-292.

- Ki** oğul[i]çün ağladur atayı / **Ki** oğlancuğın ayırur anadan (Ç 88)
- Gāhī** oğlı-çün ağladur atayı / **Gāh** oğlancuğın ayırur anadan (KN 38)
- Ecel cāmı şarābın çün **içesin** / Düşesin ayru kamu **doſtlaruñdan** (Ç 53)
- Ecel cāmı şarābın çün **içersin** / Düşesin ayru kamu **düşleriñden** (KN 42)
- Di imdi bunda anuñ yarağın **gör** / Ki saña **yārī kıla Ḥayy u Sübhān** (Ç 55)
- Di imdi bunda anıñ yarağın **kıl** / Ki saña **rahmet ide ḥattā Mennān** (KN 44)
- Nebī **vü hem velī** kırtılmadı hīç / Ölüm **şerbetin** içüp virdiler cān (Ç 68)
- Nebī **velī [dahı]** kırtılmadı hīç / Ölüm **şarābın** içüp virdiler cān (KN 51)
- Anuñ içün yaradıldı **bu** ‘ālem / Anuñ içün **düzetdi** ins ile cān (Ç 79)
- Anıñçun yaradıldı **cümle** ‘ālem / Anıñçun **durdırıldı** ins-ile cān (KN 57)
- Aña** kılmayıcak bu dünyā **key** bil / Saña ḥod kıalsar degül yaraqlan (Ç 81)
- Vefā** kılmayıcak bu dünyāyı bil / Saña ḥod kıalsar degil yaraqlan (KN 58)
- Sini aldar bu dünyā bī-ḥabersin / **Sözüm işit ögüdüm tut tab aldan** (Ç 24)
- Seni aldar bu dünyā bī-ḥabersiz / **Ögüdüm dut bu sözlerime inan** (KN 72)
- Bu dünyā lezzetine mağrūr olma / Bu nefsi **beslemegil** hem-çü **ḥayvān** (Ç 44)
- Bu dünyā lezzetine mağrūr olma / Bu nefsi **bilmegil** hem-çü **ḥannān** (KN 73)
- Olanlar saña yetmez mi naşīhat / Niçün **uşşuñı** dirmezsin sen iy cān (Ç 16)
- Ölenler saña yetmez mi naşīhat / Niçün **‘aqlıñı** dermezsin [sen] ey cān (KN 75)
- Öğüni** dir **kıyāmet bil** yağındur / Utan kim saña nāzırdur Yaradan (Ç 25)
- Ki** **‘aqlıñ** dir **başına vaqt** yağındur / Utan kim saña nāzırdur Yaradan (KN 82)
- Şırāta uğrayırsardur yoluñ bil / Kılıçdan **iti** dirler ince kıldan (Ç 39)
- Şırāta uğrayırsardur yoluñ bil / Kılıcdan **ince** dirler ince kıldan (KN 102)

Mısra ve beyit ölçeğinde olup dönem imlası ve tercihlerinden kaynaklı durumlar dışında *Çarh-nâme*'den alınan pek çok beyitte herhangi bir farklılık bulunmamaktadır. Farklılığı bulunmadığı bu beyitler şu şekildedir:

- Uşañ olma başuña ‘aqlıñı dir / Yol uzağdur ki yoğdur ḥadd ü pāyān (Ç 10)
- Uşan olma ki aqlıñ başıña dir / Yol uzağdur ki yoğdur ḥad ü pāyān (KN 3)
- Bilür misin niçün geldüñ cihāna / Sini kılluğ içün yaratdı Sultān (Ç 5)
- Bilür misüñ niçün geldiñ cihāna / Seni kıllıg-ıçün yaratdı Sübhān (KN 4)
- Gelecek nesne gelür çāre yoğdur / Gerek sen yaş yirine ağlağıl kıan (Ç 58)
- Gelecek nesne gelür çāre yoğdur / Gerek sen yaş yirine ağlağıl kıan (KN 47)
- Bu dünyāda belāya şabr ideğör / Ḥaķuñ sevdügi kırtılmaz belādan (Ç 59)
- Bu dünyāda belāya şabr ide gör / Ḥaķ’ıñ sevdügi kırtılmaz belādan (KN 48)
- Ölüm bir kıapudur geçmek gerekdür / Berāber anda sultān ile çopān (Ç 60)
- Ölüm bir kıapudur geçsek gerekdür / Berāber anda sultān-ile çoban (KN 49)
- N’idelüm çün cihānuñ işi budur / O derde uğradı Dāvud Süleymān (Ç 71)

N'idelüm cihānīñ çün işi budur / O derde uğradı Dāvūd Süleymān	(KN 53)
Elinde ejdehā olan 'aşası / Yed-i beyzā dağı Mūsī bin 'İmrān	(Ç 73)
Elinde ejdehā olan 'aşası / [Yed-i] beyzā ki ol Mūsā bin 'İmrān	(KN 55)
Muḥammed kim cihānuñ faḥrı-y-ıdı / Bu sünnetler anuñdur āyīn erkān	(Ç 77)
Muḥammed kim cihānīñ faḥrı idi / Bu sünnetler anuñdur āyin erkān	(KN 56)
Ebübekr ü 'Ömer ḳanı 'Alī hem / Ya ḳanı cem' iden Ḳur'ān'ı 'Osmān	(Ç 75)
Ebü Bekir 'Ömer 'Osmān 'Alī hem / Ya ḳanı cem' iden Ḳur'ān'ı 'Osmān	(KN 59)
Bu dünyā bī-vefādur bil ḥaḳīḳat / Seni göçürmedin evvel göç andan	(Ç 27)
Bu dünyā bī-vefādur bil ḥaḳīḳat / Seni göçürmeden evvel göç andan	(KN 84)
Eger ḥayruñ ağır gelse zi devlet / Yüzüñ ağ ola hem-çün māh-ı tābān	(Ç 37)
Eger ḥayruñ ağır gelse zī-devlet / Yüzüñ ağ ola hem-çün māh-ı tābān	(KN 100)
Eger şerrüñ ağır gelse i miskīn / Varacaḳ yirüñ olur bil ki nīrān	(Ç 38)
Eger şerriñ ağır gelse i miskīn / Varacaḳ yirüñ ola bil ki nīrān	(KN 101)

Sa'dī'nin *Çarh-nâme*'ye nazire olarak kaleme aldığı manzumesinin 74 beytinin bulunduğu nasihat kasidesi, başka bir nüshası bilinmeyen bu manzume için de bazı veriler sunmaktadır. Bu açıdan iki metinde aynı olan beyitlerden örnekler sunulması, hem kasidenin hangi şiirlerden hareketle oluşturulduğunun daha net bir biçimde gösterilmesi hem de nüshalar arasındaki durumu özetlemesi bakımından önemlidir. Nasihat kasidesi ile *Çarh-nâme* arasında tespit edilen farklar, Sa'dī'nin manzumesinde¹⁶ de bulunmaktadır. İki metin arasındaki farklara ilişkin şu beyitler örnek verilebilir:

Saña bu māl u mülküñ yoḳ vefāsı / Niçün pes olasın üstine lerzān	(SM 8)
Saña bu māl u mülküñ yoḳ vefāsı / Niçün eyleyesin üstüne devrān	(KN 8)
Giceler Ḥaḳḳ ile [eyle] münācāt / Seher- hız ol nite kim 'andelībān	(SM 52)
Giceler Ḥaḳḳ' a sen eyle münācāt / Seherde ol nitekim an-tālibān	(KN 9)
Girüsin kendü 'aczin bilmeyince / Saña 'ālim dimek yoḳdur i ḥayvān	(SM 73)
Girü sen kendi 'aczüñ bilmeyince / Saña 'ālim dimek yoḳdur i nādān	(KN 18)
Niçe tezyīn idesin zāhirüñi / İçüñdür ma'rifetden çünki 'uryān	(SM 74)
Nice tezyīn idesin kendözüñi / İçüñdür ma'rifetden çünki 'uryān	(KN 19)
Gözüñ yoḳdur ki göresin yoluñı / Egerçi var elüñde şem'-i tābān	(SM 77)
Gözüñ yoḳdur göremezsın yoluñı / Egerçi var eliñde māh-ı tābān	(KN 22)
Tabībem diyüben çoḳ urmaḡıl lāf / Ki sen oḳu[ma]mışsın 'ilm-i ebdān	(SM 78)
Tabībem diyübeni vurmaḡıl lāf / Ki sen oḳumamışsın 'ilm-i edyān	(KN 23)
Şadef aḡzma düşe olur incü / Aḡu olur ger andan iç[se] su'bān	(SM 81)
Şadef ḳarnına girür olur incü / Aḡu olur ger andan içe su'bān	(KN 26)

16 Sa'dī'nin manzumesine ait beyitler şu iki kaynaktan bazı öneriler ile alınmıştır: Ertek Morkoç, "Eğridirli Hacı Kemal'in Câmîü'n-nezâir'i Metin ve Mecmua Geleneği Üzerine Bir İnceleme", 1498-1504; Kılıçarslan, "Eğridirli Hacı Kemâl Câmî'ü'n-nezâ'ir Eksik Şiirler Bâyezîd Nüshası No: 5782 İnceleme-Metin-Tıpkıbasım", 220-221.

Taşuñ sünnī için kâfir olursa / Degül mi mü'min adı [saña] pinhân	(SM 90)
Taşuñ Sünnī için kâfir olursun / Degil mi mü'min adı saña bühtân	(KN 33)
[Güzâfen] gelmedüñ sen bu cihâna / Ki dâyim yürüyesin böyle tersân	(SM 23)
Güzâfın gelmediñ sen bu cihâna / Ki dâ'im yürüyesin zâr u giryân	(KN 65)
Çü ['aybuñ] gizlüdür halkdan velâkin / Bilür gönülündeki sırruñı Yezdân	(SM 24)
Çü 'aybın gizledüñ halkdan velâkin / Bilür gönüldeki sırruñı Rahmân	(KN 66)
Elüñde var iken sermâye zinhâr / Alıgör her metâ'ı bunda [erzân]	(SM 14)
Eliñde var-iken sermâye zinhâr / Aluñur her metâ'ı bunda irken	(KN 67)
Ķamu halk ol günün uluhğından / Geleler dizleri üstine fermân	(SM 30)
Hak'uñ uluhğından bil öñinde / Gele dizlerinüñ üstine erzân	(KN 92)
Tutuben gözlerini göge karşı / Olalar cümle halk ol demde hayrân	(SM 31)
Dutuben gözlerini göge karşı / Olalar cümle halk ol günde hayrân	(KN 93)
Neseb sorılmaz anda bir kişiden / 'Amelden sorulur pes cümle insân	(SM 34)
Neseb sorulmaz anda bir kişiden / 'Älemden sorulur pes cümle insân	(KN 96)
Kiminüñ sağ ele gelse bitisi / Kiminüñ şol elinden ĥor u ĥeclân	(SM 35)
Kiminüñ sağ ele gele berâti / Kiminüñ şol eline ĥor u ĥeclân	(KN 97)
Niceler kuş bigi geçe şırâti / Niceler ideler tamuda efğân	(SM 41)
Niceler kuş gibi geçe şırâti / Niceler olalar tamuya erzân	(KN 103)
Ticâretten niceler ideler sūd / Metâ'ından niceler ide ĥüsrân	(SM 38)
Ticâretten niceler ide aşşı / Metâ'ından niceler ide ĥüsrân	(KN 104)
Şular kim 'ahd üzerine dirildi / Ola cennetde [eşi] ĥür u rıdvân	(SM 42)
Şular kim 'ahd üzere hoş dirildi / Bulalar cennet içre ĥürî Rıdvân	(KN 107)
Açıkdur kullara dâyim kapusu / Ne mâni' var ki redd ide ne derbân	(SM 98)
Açıkdur kullara dâ'im kapusu / Ne mâni' men' ide Ķâdir ü Ķufrân	(KN 119)
Geçen 'ömrüñ göneldi ġaflet ile / Açarsañ gözünüñ vâktidür uyan	(SM 106)
Geçen günüñ çü geçdi ġaflet-ile / Açarsañ gözünüñ vâktidür uyan	(KN 124)

Sa'dî'nin manzumesiyle nasihatname metninin karşılaştırmasında da herhangi bir farklılık bulunmayan, aynı şekilde kaydedilmiş beyitler bulunmaktadır. Ortak beyit sayısının Sa'dî'nin manzumesinde daha fazla olması sebebiyle aynı beyit sayısı da *Çarh-nâme*'ye oranla daha fazladır. Nasihat kasidesi ile Sa'dî'nin manzumesinde herhangi bir fark olmaksızın aynı şekilde geçen beyitler şu şekildedir:

Yumayınca kişi [naşını] levĥüñ / Daĥı bir naş aña yazılmaz iy cân	(SM 66)
Yumayınca kişi naşını levĥüñ / Daĥı bir naş aña yazılmaz ey cân	(KN 13)
Dime kim okumuşam cümle 'ilmi / 'Amel çün eyleyümezsın i nâdân	(SM 69)
Dime kim okumuşam cümle 'ilmi / 'Amel çün eylemezsın sen i [nâ]dân	(KN 14)
Benem ['âlim] diyü da'vî kılırsın / Şuña mı irdi 'ilmüñ bi'llâh utan	(SM 70)

Benem ‘ālim deyü da‘vā kılırsın / Şuña mı irdi ‘ilmüñ billāh utan	(KN 15)
‘Azāzilden daḥı [mı] çok bilesin / Ki [‘ucb]ından anı redd itdi Sübhān	(SM 71)
‘Azāzil’den daḥı çok mı bilürsin / Ki ‘ucbundan anı red itdi Sübhān	(KN 16)
Saña pes fitneyimiş okuduğuñ / Şorarsañ eydeyin yüz dürlü bürhān	(SM 75)
Saña pes fitne-imiş okuduğun / Şorarsañ ideyüm yüz dürlü bürhān	(KN 20)
Ki sen uş dā’imā şusuz gidersin / [İleyüñde] aqarken āb-ı hayvān	(SM 76)
Ki sen uş dā’imā şusuz gezersin / İleyiñde aqarken āb-ı hayvān	(KN 21)
‘İläcın kimsenüñ nite bilesin / İdemezsin çü kendözüñe dermān	(SM 79)
‘İläcın kimseniñ nite bilesin / İdemezsin çü kendözüñe dermān	(KN 24)
Çü şu birdür iner gökden velikin / Muḥālifdür biri birine her kân	(SM 82)
Çü şu birdür iner gökden velākin / Muḥālifdür biri birine her kân	(KN 27)
Nicelere hidāyet ola ‘ilmi / Nicelere şekāvet cehl ü ‘işyān	(SM 87)
Nicelere hidāyet ola ‘ilmi / Nicelere şekāvet cehl [ü] ‘işyān	(KN 30)
Tefekkür kııl sen imdi ‘ārif iseñ / Ki vardur ‘ākıbet bu ‘ömre pāyān	(SM 21)
Tefekkür kııl sen imdi ‘ārif-iseñ / Ki vardur ‘ākıbet bu ‘ömre pāyān	(KN 68)
Şu deñlü gālīb ola anda dehşet / Ki qorqudan ağara cümle vildān	(SM 29)
Şu deñlü gālīb ola anda dehşet / Ki qorqudan ağar[a cümle] vildān	(KN 91)
Qalısar her kışı nefsinde ‘āciz / Eger ‘İsī eger Mūsī bin ‘İmrān	(SM 32)
Qalısar her kışı nefsinde ‘āciz / Eger ‘İsā eger Mūsā bin ‘Osmān	(KN 94)
Dime kim ben fülān ibni fülānum / [Gedāy] ü pādīşehdür anda yeksān	(SM 33)
Dime kim ben fülān ibn-i fülānum / Gedā vü pādīşāhdur anda yeksān	(KN 95)
İyi yavuz ne kim itdüñ cihānda / Elüñe vireler bir ulu dīvān	(SM 36)
Eyü yavuz ne kim itdüñ cihānda / Elüñe vireler bir ulu dīvān	(KN 98)
Niceler içeler kevser şarābın / Niceler olalar dāyimā ‘atşān	(SM 40)
Niceler içeler Kevser şarābın / Niceler olalar dā’imā ‘atşān	(KN 106)
Gel imdi eylegil bunda yarağı / Ki tā sen bulasın ol demde ğufrān	(SM 44)
Gel imdi eylegil bunda yarağı / Ki tā sen bulasın ol demde ğufrān	(KN 109)
Tecellī eyleye nūr-ı İlähī / Vişāle [değşirile] cümle hicrān	(SM 46)
Tecellī eyleye nūr-ı İlähī / Vişāle değşürile cümle hicrān	(KN 110)
Dürüşgil sen daḥı iste kılavuz / Ayaq baş [Hāq] yolına hem-çü merdān	(SM 48)
Dürüş gel sen daḥı iste kılavuz / Ayaq baş Hāq yoluna hem-çü merdān	(KN 112)
Cehālet kimseye ‘özü olmayısar / Eger biñ yıl olursa zār u giryān	(SM 94)
Cehālet kimseye ‘özü olmayısar / Eger biñ yıl olursañ zār u giryān	(KN 115)
Ġanīdür cümle ‘ālem varlığından / Ġarazsuzdur her işinde o sultān	(SM 97)
Ġanīdür cümle ‘ālem varlığından / Ġarazsuzdur her işinde o Sultān	(KN 118)

Çarh-nâme ve Sa’dî’nin Manzumesindeki Mükerrer ve Eksik Mısralar

Giriş kısmında bahsedildiği üzere hem *Çarh-nâme* hem de Sa’dî’nin manzumesinde eksik mısralar bulunmaktadır. *Çarh-nâme*’de 51 ve 52. beyitlerin ikinci mısraları aynıdır. Bu iki beyitte

tekrar eden mısraın hangi beyte ait olduğu ve diğer mısraın nasıl devam edeceğine ilişkin anlam ve bağlam bir ölçüde yardımcı olmaktadır. Anlam açısından incelendiğinde *Çarh-nâme*'de tekrar eden mısraın 51. beyitten ziyade 52. beyte uygun düştüğünü söylemek mümkündür. Bu durumda 51. beytin ikinci mısraının tamamlanması konusunda bir problem ortaya çıkmaktadır. Bu problemin çözümü için Yahyâ'nın nasihat kasidesi önemli bir veri sunmaktadır. Nitekim nasihat kasidesi metninde *Çarh-nâme*'den alınan 48 beytin içerisinde eksik mısralı bu beyit de bulunmaktadır. *Çarh-nâme*'deki mükerrer mısra ile nasihat kasidesinde geçen ve beyti doğru şekilde tamamladığını düşündüğümüz mısraın "ecel" kelimesi ile başlaması, yazımda bu tekrara düşülmesine sebep olmuş görünmektedir. Dolayısıyla mükerrer yazılmış mısra yerine 51. beytin nasihat kasidesinde geçen şekliyle tamamlanması mümkündür.

Selâfînler zebûn olur ecelden / Ecel irişmedin saña negâhân (Ç 51)
Selâfînler zebûn oldı ecelden / **Ecele uğradı kistrâ vü hâşân** (KN 41)

Çarh-nâme'de mükerrer yazılmış ve bir problem olarak ortaya çıkan durumun bir başka örneği, Sa'dî'nin 106 beyitten oluşan manzumesinde yazılmayan bir mısra olarak karşımıza çıkmaktadır. Sa'dî'nin manzumesinde 45. beytin ikinci mısraı atlanmış, metinde yazılmamıştır. Nasihat kasidesi, bu metnin tamamlanması hususunda da bir veri sunmaktadır. Kasidenin 108. beytinde eksik/atlanmış bu mısra şu şekilde geçmektedir:

Eger ma'mûr iderseñ cennetüñi / ... (SM 45)
Eger ma'mûr iderseñ cennetâni / **Varıcağ anda olasın hırâmân** (KN 108)

Ahmed Fakîh ve Sa'dî'nin manzumelerinde mükerrer yazılmış ve eksik bırakılmış mısralar, bu metinlerin bir başka nüshası tespit edilip o nüshanın delaletiyle desteklenemese de şimdilik Yahyâ'nın nasihat kasidesi metnindeki mısraların manzumeleri tamamlama konusunda sunduğu veriyi kullanmak yerinde olacaktır.

Sonuç

Ahmed Fakîh'e ait *Çarh-nâme* kasidesinin tek ve eksik nüshası, Eğridirli Hacı Kemâl'in *Câmi'ü'n-nezâ'ir* adını verdiği nazire mecmuasında bulunmaktadır. Bu eksik kısımlar, *Câmi'ü'n-nezâ'ir*'in en hacimli nüshası olan Bayezid nüshasının kayıp varaklarının tespit edilmesiyle tamamlanmıştır. Bu nazire mecmuasının sonundaki fihristteki kayda göre 100 beyit olması gereken kaside, mükerrer yazılmış mısra sebebiyle bir mısra eksiktir. Bir süre önce yayımlanan bir nasihat kasidesinin metni incelendiğinde bu metinde hem *Çarh-nâme*'ye hem de *Çarh-nâme*'ye Sa'dî mahlaslı bir şair tarafından yazılmış nazire şiire ait ortak beyitlerin bulunduğu tespit edilmiştir. 125 beyitten oluşan "*Fî beyâni kasîde-i nasîhat*" başlıklı manzumede *Çarh-nâme*'ye ait 48, Sa'dî'nin kasidesine ait 74 beyit aynen veya nüsha farkı ölçेğindeki

değişikliklerle bulunmaktadır. Dolayısıyla nasihat kasidesinin, *Çarh-nâme* ve ona nazire olarak yazılmış Sa'dî'ye ait manzumeye sunduğu katkıların değerlendirilmesi durumu ortaya çıkmıştır. Çalışma boyunca Yahyâ'nın nasihat kasidesi ile *Çarh-nâme* ve Sa'dî'nin manzumesi arasındaki bağlantılara ilişkin göstergeler sunulmuş, manzumeler arasındaki nazire ilişkisi ele alınmış ve nasihat kasidesini ihtiva eden iki nüsha üzerinden metinler arasında karşılaştırmalar yapılmıştır. Kasîde-i nasihat metninin diğer iki metin ile olan ortaklıklarına rağmen Yahyâ mahlası ile kaydedilmiş olmasının gerekçeleri üzerine değerlendirmelerde bulunulmuştur. Hacı Kemâl'in *Câmi 'ü'n-nezâ'ir*'inden daha sonraki bir zaman diliminde farklı bir nüshadan veya eldeki nüsha üzerinden manzumenin müstensihî/şairi tarafından şahsi tasarruflarda bulunularak yeniden derlenildiği/yazıldığı düşünülen nasihat kasidesi metninden manzumelerin eksikliklerinin tamamlanması hususunda faydalanılmıştır.

Bu çalışma ile *Çarh-nâme*'de mükerreren yazılmış mısra ile Sa'dî'nin manzumesinde yazılmamış bir mısra için nasihat kasidesi metnindeki kayıtlar öneri olarak sunulmuştur. *Câmi 'ü'n-nezâ'ir* veya *Çarh-nâme*'nin bir başka nüshası ortaya çıkana kadar manzumelerin bu şekilde bütünlmesi, Yahyâ'nın manzumesindeki ortaklıklar dikkate alındığında makul görünmektedir. Çalışmanın bir başka sonucu, sadece *Câmi 'ü'n-nezâ'ir*'in en hacimli nüshasında geçen ve henüz başka bir nüshasına tesadüf edilemeyen *Çarh-nâme* ve ona yazılan nazire şiirin etkisi/okunurluğunun belli bir süre daha devam ettiğine ilişkin bir göstergenin ortaya çıkmış olmasıdır. Nasihat kasidesini ihtiva eden metinlerin dinî hikâyelerin anlatıldığı mecmualarda bulunması, hem bu metinlerin okunmaya devam ettiği çevreye hem de Türkçe'nin erken dönem yazılı metinlerine ilişkin çıkarımlar sunabilecek olması bakımından önemlidir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar / References

- Ali, Mohsin. *Mecmû 'a-yı Kasâ'id ve Hikâyât İBB Atatürk kitaplığı Bel_Yz K.001604 İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım*. Yüksek Lisans tezi, Erciyes Üniversitesi, 2016.
- Divli, Feyzullah. *Hikâyât Giriş Dil İncelemesi Transkripsiyonlu Metin Gramatikal Dizin-Sözlük Tıpkıbasım*. Yüksek Lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi, 2019.
- Erkan, Ahmet Serdar. "Yahya Mahlaslı Bir Şaire Ait Bir Nasihatname". *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi* 10 /27 (2023): 271-292.

- Ertek Morkoç, Yasemin. *Eğridirli Hacı Kemal'in Câmiü'n-nezâir'i Metin ve Mecmua Geleneği Üzerine Bir İnceleme*. Doktora tezi, Ege Üniversitesi, 2003.
- Hikâyât. Ankara, Milli Kütüphane Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu, 06 Hk 1637/5.
- Kaya, Muhammet. *Mecmû'a-yı Kasâid ve Hikâyât İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım*. Yüksek Lisans tezi, Erciyes Üniversitesi, 2016.
- Keskin, Ayşe Gülay. *Klasik Türk Edebiyatında Kaside Nazım Şekli XIII.-XIV.-XV. Asırlar*. Yüksek Lisans tezi, Gazi Üniversitesi, 1994.
- Kılıçarslan, Orhan. *Eğridirli Hacı Kemâl Câmi'ü'n-nezâ'ir Eksik Şiirler Bâyezîd Nüshası No: 5782 İnceleme-Metin-Tıpkıbasım*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2022.
- Kılıçarslan, Orhan. "Çarh-nâme'nin Eksik Beyitleri Üzerine". *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* 76 (2023): 101-122.
- Mecmû'a-i Kasâid ve Hikâyât*. İstanbul, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Bel Yz K 001604.

Ek: Kasîde-i Nasîhat Nüshalarından Örnekler

M nüshası v. 112a

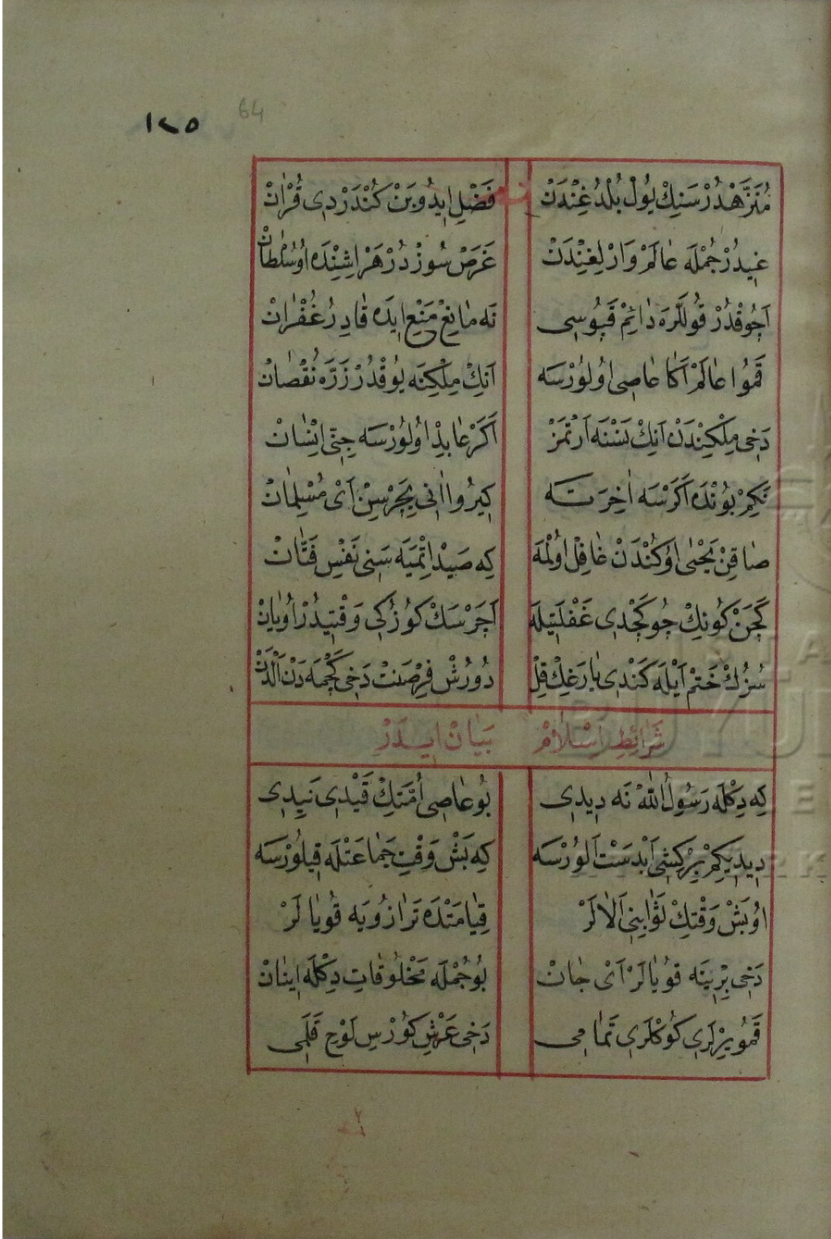

M nüshası v. 119b

ایکی عالمده هر ایشین خطردن فانجه احسان ایلسون یازان بجز عشقله دیک الصلوه والسلام	لیکن گندوسی صفقر جمله دن الله رحمت ایلسون اول جانچون گردیز سگ شریعت علم تقوی ایها
نصیحت	فی بیان نصیحت
قلا و دوت ندیم بن سکا ای جان اجل ایزمزدن اوکدین امکا اویان یول و زافدر که یوقدر حد بایان سنی قوللغچون یارتدی شجاعت فیوت کجه یولی کیمه یسانه یتاکر یول ایچی سوبله غریبان کوز سون دوندکجه ایشود ورا نجون ایلک سن اوستینه دوران تخریب اول شکر عنطالیمان که بو خلقیله دی اصحاب قران کلوز صدق محبت کتسه عنوان	ایا دنیاچی سوب مغرور اولان نجه بریا ته سن غفلتک دایم اوصان اولما که عقلک باشکدر یلوز مسین نجون کلیدک بجانته کوزک آج ناکه کوره سن یلوی بو اوده شوپله دیر پل عارفیک جو عمرک ایشوز هر هر نفسک سکا بو مالی ملکون یوق و فاسی کجه لرد حقه سن ایله مناجات کدر بئک سوزنی اورتدن سر کوکلدن عجب کبرک نفسی یوی

İ nüshası v. 60a

İ nüshası v. 64a